גופא דעובדא היכי הוה א"ל הכי והכי הוה מעשה אמר ליה גברא דלא ידע מאי ניהו מרזיחא שלח ליה לרב הונא חברין מאי מרזיחא אבל דכתיב [1]כה אמר ה' אל תבא בית מרזח וגו': אמר ר' אבהו [א]מנין לאבל [א]שמיסב בראש שנאמר [2]אבחר דרכם ואשב ראש ואשכון כמלך בגדוד כאשר אבלים ינחם אחרים משמע אמר רב נחמן בר יצחק ינחם כתיב מר זוטרא אמר מהכא [3]וסר מרזח סרוחים מר וזח נעשה שר לסרוחים אמר רבא [ב]הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי [ב]בין למזוני [ג]בין לכתובה [ד]בין לפרנסה: **מתני'** המשליש מעות לבתו והיא אומרת נאמן בעלי עלי יעשה השליש מה שהושלש בידו דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר וכי אינה אלא שדה והיא רוצה למוכרה הרי היא מכורה מעכשיו בד"א בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום: **גמ'** ת"ר [ג]המשליש מעות לחתנו ליקח מהן שדה לבתו והיא אומרת ינתנו לבעלי מן הנשואין הרשות בידה מן האירוסין יעשה השליש מה שהושלש בידו דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר הגדולה בין מן הנשואין ובין מן האירוסין הרשות בידה קטנה בין מן הנשואין בין מן האירוסין יעשה השליש מה שהושלש בידו מאי בינייהו אילימא קטנה מן הנשואין איכא בינייהו דרבי מאיר סבר הרשות בידה ואתא רבי יוסי למימר אפילו מן הנשואין נמי גדולה אין קטנה לא אימא סיפא אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום הא מאן קתני לה אילימא רבי יוסי הא מרישא שמעת מינה דאמר רבי יוסי וכי אינה אלא שדה והיא רוצה למוכרה הרי היא מכורה מעכשיו גדולה דבת זביני אין קטנה דלאו בת זביני היא לא אלא רבי מאיר היא וחסורי מיחסרא והכי קתני יעשה השליש מה שהושלש בידו [ה]במה דברים אמורים מן האירוסין אבל מן הנשואין הרשות בידה [ו]במה דברים אמורים בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום אלא גדולה מן האירוסין איכא בינייהו איתמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי רבא אמר רב נחמן [ז]הלכה כרבי מאיר: [ד]אילפא [ה]תלא נפשיה באיסקריא דמכותא אמר איכא דאתי דאמר לי מילתא דבי רבי חייא ורבי אושעיא ולא פשיטנא ליה ממתניתין נפילא מאסקריא וטבענא אתא ההוא סבא תנא ליה [ו]האומר תנו שקל לבני בשבת וראוין ליתן להם סלע נותנין להם סלע ואם אמר אל תתנו להם אלא שקל אין נותנין להם אלא שקל [ח]ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהם בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו אין נותנים להם אלא שקל אמר ליה הא מני

רבי

גופא דעובדא. תחלת הדברים מה לשון שלחת לו: **ינחם כתיב.** אין לך לומר פתח בשום אות אלא א"כ אל"ף או ה' סמוכין לו או ע"פ הנקודה שתחתיה והיא באה במקום אות כאילו כתוב ינאחם וכיון שלא כתיב כאן אל"ף על כרחך ע"פ מסורת הכתב אתה קורא ינחם וזהו המנוחם עצמו כלומר כאבל המתנחם: **מר וזח.** מי שנפשו מרה ודעתו זחה ומעותקה מעליו: **נעשה שר לסרוחים.** לגדולים הבאים לנחמו: **מתני' המשליש מעות לבתו.** מסר מעות ביד שליש לצורך בתו לקנות שדה או נדוניא כשתנשא: **והיא אומרת.** לאחר שנשאת: **נאמן בעלי עלי.** שלא יעכבם לעצמו תנם לו והוא יקנה לי שדה כשארצה: **יעשה שליש כו'.** יקנה השדה ואין שומעין לה דמצוה לקיים דברי המת: **וכי אינה אלא שדה.** וכי מה תועלת לו לקנות אפילו אין כאן מעות אלא כבר נקנה השדה והיא רוצה למוכרה הרי היא מכורה הלכך שומעין לה: **בד"א.** בגמרא מפרש מאן קתני לה: **בד"א.** ששומעין לה: **גמ' מן הנשואין הרשות בידה.** שאף האב לא עלה בדעתו למוסרם ביד שליש אלא עד שתנשא דמשנשאת הבעל זכאי לאכול פירות: **מאי בינייהו.** בהי פליגי בגדולה או בקטנה: **דר"מ סבר הרשות בידה.** דהאי דקאמר ר"מ מן הנשואין הרשות בידה אפי' בקטנה נמי אמר: **אימא סיפא.** דמתני': **הא מרישא שמעינן מינה.** דלא א"ר יוסי שומעין לה אלא בגדולה מדקא מייתי טעמא למילתיה וכי אינה אלא שדה והיא רוצה למוכרה אלמא בגדולה הראויה למכור שדות קאמר: **אלא ר"מ.** וע"כ כי אמר בברייתא נמי מן הנשואין הרשות בידה בגדולה אמר ולא בקטנה: **אלא גדולה מן האירוסין איכא בינייהו.** דקאמר ר' מאיר מן האירוסין יעשה שליש שליחותו ואפילו היא גדולה וקא א"ל רבי יוסי כיון דגדולה היא שומעין לה: **הלכה כר"מ.** טעמא משום דמצוה לקיים דברי המת: **אילפא.** שם חכם: **תלא נפשיה.** גופא דעובדא במס' תענית משום דאותבוהו לרבי יוחנן ברישא כשהלך אילפא בסחורה כי אתא אמרו ליה אי הוה יתיב מר וגריס לא מר הוה מליך אזל תלא נפשיה באיסקריא דמכותא בכלונסות ארוכים שתולים בה וילון הספינה: **מכותא.** וילון: **אמר כל מאן דאתי כו'.** כלומר אע"פ שהלכתי בסחורה לא שכחתי תלמודי ויש בידי לתקן כל הברייתות שסידרו רבי חייא ורבי אושעיא [ט][בתוספתא שלהן אמינא להן סמך במשנתנו של הש"ס שסדר רבי. ולהכי נקט רבי חייא ורבי אושעיא] לפי שהן עיקר כדאמרי' בעלמא[י] כל מתניתא דלא מיתניא בי ר' חייא ור' אושעיא לא תותבו מינה בבי מדרשא: **תנא ליה.** שנה לפניו ברייתא זו ושאלו למצוא לה סמך במשנה שסדר רבי: **שקל.** חצי סלע: **וראוין.** שאינן זונין בפחות: **נותנים להם סלע.** דאי הוה ידע שיתייקרו המזונות ויצטרכו לסלע לא הוה אמר: **אל תתנו.** הרי מיתה בידם ולא עשאן יורשים אלא בענין זה: **אם מתו.** בלא בנים: **אין נותנין להן אלא שקל.** שאין לנו להפקיד את הבאים אחריהם והואיל ועשה את האחרים יורשים אחריהם ודאי דווקא שקל קאמר כדי שתפול ירושה אחריהם לאותן אחרים: **הא מני.** היכא דאמר להו אל תתנו להם אלא שקל אין נותנין להם אלא שקל ואע"ג דסוף סוף כולהו נכסי דידהו ניהו לא יהבינן להו בקוטן אלא שקל בשבת והמותר יזונו מן הצדקה. וליכא לאקשויי עלה הא דאמר בפ' נערה[כ] לא כל כמיניה שיעשיר את בניו ויפיל עצמו על הצבור דהתם הוא דאמר אל תקברוהו מנכסיו ונכסי דידיה ניהו הלכך לא צייתינן ליה לקוברו מן הצדקה כדי להעשיר את בניו אבל הכא נכסי לאו דיתמי ניהו כי אם לפי צוואתו:

רבי

אמר רב נחמן ינחם כתיב. ואע"ג דקרינן ינחם מ"מ דרשינן הכי מדלא כתיב מנחם דליכא למיטעי וכתיב ינחם דאיכא למיקרי ינחם אע"ג דלא קרינן הכי איכא למדרש שהמתנחם מושיבין בראש לנחמו ופירוש הקונטרס דחוק: **אמר** רבא הלכתא כו'. לעיל (דף נא.) פירשנו דבזה"ז כולהו ממטלטלי: **המשליש** מעות לבתו. פירש בקונט' והיא אומרת נאמן עלי לאחר שנשאת לא דק דבגמ' מסקינן דליכא בין ר"מ ובין ר' יוסי אלא גדולה מן האירוסין: **וכי אינה אלא שדה.** ור"מ סבר דאינה יכולה למוכרו: **אילימא** קטנה מן הנשואין איכא בינייהו. פירוש אף קטנה מן הנשואין אבל הא ודאי דגדולה מן האירוסין נמי איכא בינייהו דלר"מ יעשה שליש מה שהושלש בידו ולר' יוסי הרשות בידה כדתנן במתני': **קטנה** דלאו בת זביני היא. וליכא למימר דסיפא איצטריך לקטנה מן הנשואין דאפילו מן הנשואין לא תמכור דאם כן הוה ליה למיתני בהדיא אבל קטנה אפילו מן הנשואין לא תמכור אבל לר"מ דמוקמא למתני' בחסורי מיחסרא אתי שפיר דקאי אבד"א כו' דמדבר בהדיא בנשואין: **הא** מני ר' מאיר היא דאמר מצוה לקיים דברי המת. אבל לרבי יוסי לית ליה ותימה אי לית ליה למה ליה למימר לא יהא אלא שדה ולימתי טעמא בהאי תיפוק ליה משום דלית ליה מצוה לקיים דברי המת ושמא לדבריו דרבי מאיר קאמר:

הא

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פי"ג מהל' אבל הל' ג סמג עשין מד"ס ג טוש"ע יו"ד סימן שעו סעיף א:

מד ב מיי' פט"ז מהל' אישות הלכה ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן קיב סעיף ז:

מה ג מיי' וסמג שם טוש"ע אה"ע סימן ק סעיף א:

מו ד מיי' פ"כ שם הל' ה סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קיג סעיף ג:

מז ה ו ז מיי' שם הלכה יד וסמג שם טוש"ע אה"ע סימן נד וטוש"ע ח"מ סימן רנג סעיף ג:

מח ח [מיי' פי"ג מהל' זכיה הל' ו] טוש"ע ח"מ סימן רנג סעיף יח [וסי' רמח סעיף ג]:

◆

תוספות רי"ד

בע"ח דידה אלמא בע"ח דאתי הוא א"ר הל' ממקרקע ולא ממטלטלי בין למזוני בין לפרנסה ובתוספר' המורה [כתבן] וה"מ היכא דלא אמדינ' ולא ידעו ביה אי ידיו רפות או לא אבל היכא דאמדינני' קי"ל כשמואל דאמר לעיל בפרק נערה (דף נ ע"ב) לפרנסה שמין באב בין במקרקע בין במטלטלי דהא שמואל אפילו במטלטלי אמרה למילתי' כדמוכח לעיל בחיטי דעליה וראיתי בתשובות הגאונים דתקנו במתיבתא בימי מר רב הונא גאון הלוי בר מר רב יצחק למיגבי ב"ח וכתובת אשה אפילו ממטלטלי דיתמי ואע"ג דמטלטלי דידהו לא משתעבדו לב"ח וכתבו רבוואתה דדוקא מזוני דאינון תנאי ב"ד גבי ממטלטלי כיון דשמין בתקנתא דבתראי אבל פרנסה דאינו ת"כ כדקיימו קיימו ולא גביא אלא מקרקעי ואינו נ"ל דאטו תקנתא דבתראי בכתובה בלחוד הות בכל מילי תיקון בין לכתובה בין לב"ח וה"ה לפרנסה דכל גוביינא גבי אפילו ממטלטלי ואדרבה פרנסה כיון דשמין באב א"ל דניחא ליה דתתפרנס אפילו ממטלטלי דידיה ותו דאמרן לעיל דבת בע"ח הוה וא"כ ל"ש חוב דידה מכל חוב דעלמא וכי היכי דכל חוב דעלמא גבי אפילו ממטלטלי דיתמי בהאי תקנה ה"נ הבת ול"ש: מתני' המשליש מעות לבתו והיא אומרת נאמן בעלי עלי יעשה שליש מה שהושלש בידו דברי ר"מ א"ר יוסי וכי אינה אלא שדה והיא רוצה למוכרה ה"ה מכורה מעכשיו בד"א בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום פי' מסר מעות ביד שליש לצורך בתו שיקנה לה שדה בהן והיא אומרת נאמן עלי בעלי שהוא יקנה לי ותנו מעות בידו יעשה שליש וכו' ואל יתנו ליד בעלה שמצוה לקיים דברי המת ולקמן נפרש דבעודה ארוסה קאמר ר"מ אבל בנשואה מודה א"ר יוסי וכי אינה אלא שדה מה תועלת יש לקיים דברי המת אפילו אם יקנה לה השליש שדה והיא רוצה למוכרה ולתת המעות לבעלה מי יוכל לעכב ע"י והלכך גם במעות נמי שומעים לה ונותנים אותם לבעלה כיון שהיא רוצה ודוקא לגדולה שומעים אבל אם היא קטנה אין מעשה קטנה כלום אלא יעשה שליש מה שהושלש בידו: ת"ר המשליש מעות לחתנו ליקח בהן שדה לבתו והיא אומרת יתנו לבעלי מן הנשואין הרשות בידה מן האירוסין יעשה שליש מה שהושלש בידו ואפיקנא דבקטנה כ"ע לא פליגי דאפילו מן הנשואין יעשה שליש מה שהושלש בידו ובגדולה מן הנשואין נמי כ"ע לא פליגי דהרשות בידה כי פליגי בגדולה מן האירוסין דר"מ סבר יעשה שליש וכו' ור"י סבר הרשות בידה: איתמר ר"י א"ש הלכה כר"י ורבא אר"נ הלכה כר"מ וקי"ל כר"נ בדיני ותו דאמרינן לקמן בהל' והא קי"ל כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת: תניא האומר תנו לבני שקל בשבת והן ראויין לתת להן סלע נותנים להם סלע פי' דלאו דוקא קאמר אלא לזרזינהו שיכלכלו דבריהם במשפט ושקל הוא חצי סלע תרגומא בקע תקלא ותרגומא שקל סלעא ואם אמר אל תתנו להן אלא שקל אין נותנים להם אלא שקל פי' דדוקא קאמר ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהן בין שאמר תתנו בין שאמר אל תתנו אין נותנים להם אלא שקל פירוש כיון (שמת) [שפי' שאם ימותו] בניו שיירשו אחרים תחתיהן דווקא קאמר

מסורת הש"ס

א) מ"ק כח:, ב) לעיל נא., ג) [תוספתא פ"ו ע"ש], ד) תענית כא., ה) [גרס"י גיטין לג: ד"ה דתלי פירש נשען גם בפסחים קח: ד"ה ותלי פירש נשען], ו) תענית כא. ב"ב קכט. [תוספתא פ"ו], ז) [לקמן ע.], ח) ב"ב קכט., ט) [חולין קמא.], י) לעיל מח..

◆

תורה אור השלם

1. כִּי כֹה אָמַר יְיָ אַל תָּבוֹא בֵּית מַרְזֵחַ וְאַל תֵּלֵךְ לִסְפּוֹד וְאַל תָּנֹד לָהֶם כִּי אָסַפְתִּי אֶת שְׁלוֹמִי מֵאֵת הָעָם הַזֶּה נְאֻם יְיָ אֶת הַחֶסֶד וְאֶת הָרַחֲמִים: ירמיהו טז ה

2. אֶבְחַר דַּרְכָּם וְאֵשֵׁב רֹאשׁ וְאֶשְׁכּוֹן כְּמֶלֶךְ בַּגְּדוּד כַּאֲשֶׁר אֲבֵלִים יְנַחֵם: איוב כט כה

3. לָכֵן עַתָּה יִגְלוּ בְּרֹאשׁ גֹּלִים וְסָר מִרְזַח סְרוּחִים: עמוס ו ז

◆

מוסף רש"י

ינחם אחרים במשמע. שמנחמין יושבין בראש (מו"ק כח:). **סרוחים.** לשון רכים (שם). **בין לפרנסה.** לנדוניא (לעיל נא.). **תלא נפשיה באיסקריא דמכותא.** כלונס עץ ארוך תקוע בלב הספינה שמניחין עליה מכסה וילון בלע"ז (תענית כא.). **איכא דאתי דאמר לי מילתא כו'.** כלומר אף על גב דעבדי עיסקא גריסנא טפי מניה (שם). **דבי ר' חייא ור' אושעיא.** דהוו מסדרי מתניתא על פי רבינו הקדוש שהיה רבם (שם). **ולא פשיטנא ליה ממתניתין.** דאשכחנא משנה כוותי דההיא ברייתא (שם). **תנא ליה.** שנה לפניו, כלומר בעא מניה (שם). **האומר תנו שקל לבני בשבת.** מי שמת והניח ממונו ביד איש נאמן ואמר תנו שקל, חצי סלע, לבני להוצאה בשבוע (שם) כגון שהיה מרע אי נמי בריא וכגון שהלך למדינת הים ורוצה ליתן להם כשיעור הזה עד שיכלה הממון כולו. שקל שבגמרא היינו חצי סלע שהוא שני דינרין (רשב"ם ב"ב קכט.). **וראוין לתת להם סלע.** שיש לו נכסים הרבה ואין מספיקין לשבת בפחות מסלע (תענית כא.). **נותנין להם סלע.** דלא אמר שקל אלא כדי לזונן בצמצום שלא יפזרו יותר מכדי צרכן (ב"ב שם) דאי הוה בדעתיה דלא למיתן להו אלא שקל היה מצוה אל תתנו להן אלא שקל, והאי דקאמר תנו להן שקל ולא אמר תנו סלע משום דבעי לזרוזינהו כדאמרן (לקמן ע.) כדי לזרזן במשא ומתן כדי שיטרחו וילמדו דרך ארץ וירויחו (תענית כא.). **אל תתנו.** היינו קפידא (ב"ב שם). **ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהם.** ולא בני בני, גלי אדעתיה דניחא ליה בנכסים טפי כי היכי דליעתרו מהנהו נכסי להנהו אחרים ודוקא קאמר שקל (שם). אע"ג דאמר תנו שקל ולא אמר אל תתנו אלא שקל, גלי בדעתיה דלא בעי למיתב ליה אלא שקל בשבת, כי היכי דלאי מתו ירתו אחרים תחתיהן (תענית שם). **אמר ליה.** אילפא, **הא מני.** דקתני אע"ג דלא ספקי בבציר מסלע לא יהבינן להו אלא שקל (שם).